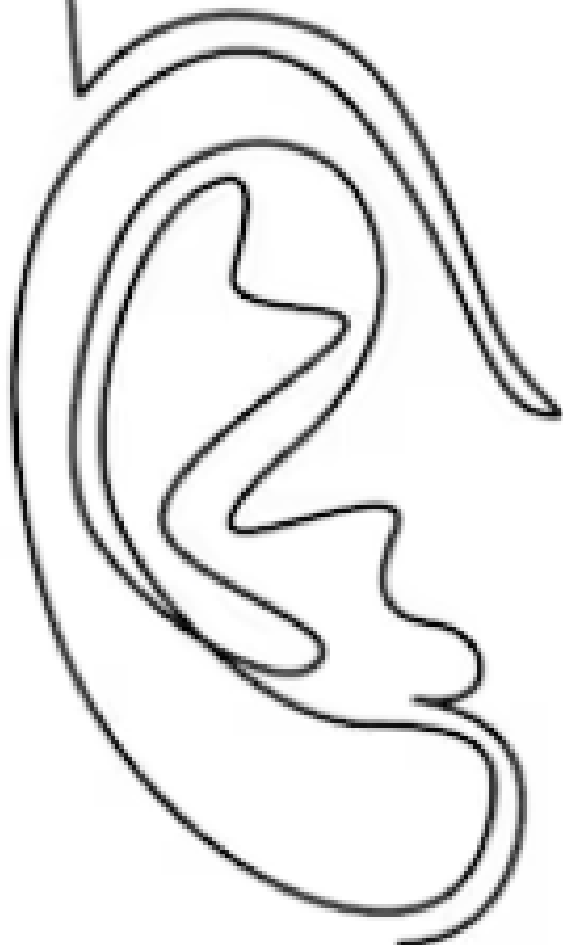

Oren, een beperking of niet?

Anneli Doorn

Oren, een beperking of niet?

Eindwerkstuk vrijeschool Zutphen

Naam: Anneli Doorn

Klas: 12 SLinge

Begeleider: C. Westerhof

Inhoud

A	Voorblad.....	1
1.	Introductie	6
1.1	Probleemstelling	6
1.2	Onderzoeksvraag	7
1.3	Hypothese	7
2.	Materiaal en Methode	8
2.1	Materiaal	8
2.2	Methode	8
3.	Resultaten	9
3.1	Toegepaste methode en materiaal	9
3.2	Observaties	9
3.2.1	Observaties interview Matthijs Wubbolts	9
3.2.2	Observaties CI team	9
3.3	Data	13
3.3.1	Wanneer ben je doof?	13
3.3.2	Is doof zijn een beperking?	15
3.3.3	Hulpmiddelen	16
3.3.4	Wet en regelgeving	18
3.3.5	Gebarentaal integreren	18
4.	Conclusie	20
5.	Nawoord	21
6.	Bronnenlijst	22
7.	Appendix	25
7.1	Appendix A	25
7.2	Appendix B	29
7.3	Appendix C	32

1. Introductie

1.1 Probleemstelling

In Nederland zijn van de 17,78 miljoen mensen er 1,5 miljoen mensen doof. Deze mensen kunnen niet horen en niet op een normaal (horende) manier communiceren. In onze huidige maatschappij wordt dit al snel als beperking bestempeld. Er worden oplossingen voor dit probleem gezocht in medische hulpmiddelen, zoals gehoorapparaten of CI (cochleaire implantaten). De oplossing is niet alleen een CI of gehoorapparaat, hiermee kun je nog steeds niet volledig mee doen met de horende maatschappij. Al deze hulpmiddelen zorgen ervoor dat je kunt horen op een bepaalde manier. Maar vaak wordt er niet gekeken naar alternatieve manieren waarop mensen zonder operatie door kunnen. Dit zouden tolken en gebarentaal kunnen zijn.

Zodra er niet gehandeld wordt bij kinderen die doof of slechthorend zijn kan er een taalachterstand komen maar ook een sociaal emotionele achterstand. Zo kan een kind dat doof/slechthorend is die opgroeit in een maatschappij waar deze niet tot zijn recht komt, zich ook zelf afschrijven. Veel dove kinderen kunnen door deze communicatie kloof zich buitengesloten voelen en depressief raken van het feit dat ze niet alle informatie mee kunnen krijgen. Minder dan 50 jaar geleden werden deze kinderen nog op de vingers getikt als ze gebarentaal probeerde te gebruiken. Als ze een alternatieve manier van communiceren probeerde te vinden. Dit omdat de leraren bang waren dat ze geheime berichten naar elkaar stuurden, omdat de leraar de taal stomweg niet begreep. Op dit moment is het dus al een stuk beter maar we zijn er nog niet. We zien dove mensen nu al als volwaardig mensen zonder mentale handicap. Maar nog steeds krijgen deze mensen niet dezelfde kansen in het leven als een gemiddeld horend persoon. Het onderwijs in ons land is nog steeds gefocust op de horende mensen waardoor doven mensen hun eigen identiteit afwerpen om maar de kansen te kunnen grijpen die wij als horende aangewaaid krijgen. Het hoogst haalbare niveau op een dovenschool is havo en er is maar één volledig dovenuniversiteit in de wereld (Gallaudet in Washington Amerika).

De dove mensen die ervoor kiezen om zich niet aan te passen worden al snel buiten gesloten en krijgen niet altijd de kans om zich volledig te ontwikkelen. De eerste vraag die je jezelf stelt is al gauw waarom zou je niet gaan horen als de mogelijkheid er is, het is makkelijker dan doof blijven en je krijgt er nieuwe ervaringen bij. Dit is deels omdat dove mensen doofheid als identiteit zien en dit niet graag willen opgeven. Het is een manier van leven en dan geven ze maar een paar kansen op om naar hun idee gelukkig te zijn. Zij zien de horende maatschappij als probleem. Waarom leren horende geen gebarentaal zodat zij kunnen communiceren met ons. De beperking ligt dan niet alleen bij de dove mensen, maar misschien ook bij de horende die niet proberen de dove mensen mee te nemen in hun maatschappij. Ook realiseert deze groep van doven zich dat een CI wel twee jaar kan duren. Twee jaar zonder zekerheid dat het het gewenste effect oplevert. In deze twee jaar van leren horen kunnen er van allerlei complicaties optreden. En er is een redelijk grote kans dat je na deze twee jaar nog steeds niet goed kan horen. Met een CI leer je om te horen het begint als piepjes en geluidjes en het duurt een tijd voordat je deze piepjes en geluidjes kan identificeren als spraak of geluid van een auto.

De verandering in onze maatschappij moet dus niet van één kant komen maar van meerdere. Op dit moment zijn er binnen de horende maatschappij maar een paar aanpassingen voor doven mensen, denk aan de lichten van een sirene en bordjes op straat. Er zou veel meer kunnen zoals educatie over dove mensen op de middelbare school, zodat horende mensen weten hoe ze het beste kunnen reageren op dove mensen.

1.2 Onderzoeksvraag

Hoe kan er een inclusievere omgeving/maatschappij gecreëerd worden voor doven binnen de horende maatschappij?

1.3 Hypothese

De verandering in onze maatschappij moet dus niet van een kant komen maar van meerdere. Op dit moment zijn er binnen de horende maatschappij maar een paar aanpassingen voor dove mensen, denk aan de lichten van een sirene en bordjes op straat. Er zou veel meer kunnen zoals educatie over dove mensen op de middelbare school, zodat horende mensen weten hoe ze het beste kunnen reageren op dove mensen.

Als zowel doven als horende mensen beide talen zouden kunnen spreken, zouden beide groepen het beste kunnen ontwikkelen. Want ook horende kinderen leren het beste met visuele aspecten in het onderwijs. Zo zouden basisscholen bij het leren van het alfabet tegelijk het gebarenalfabet kunnen leren. Zo zou jij een plaatje bij de letter kunnen vormen. En zou een doof kind ook mee kunnen draaien met de lessen van een horende. Niet alleen horende kinderen kunnen hier iets van opsteken ook horende beroepsmensen kunnen voordeel hebben aan gebarentaal. Zo kan je in de machinekamer elkaar moeilijk verstaan, als je gebarentaal zou kunnen spreken kan je met elkaar communiceren via deze taal. Of denk aan duikers die ook gebaren gebruiken als ze onderwater zitten.

2. Materiaal en Methode

2.1 *Materiaal*

- Literatuur onderzoek, waaronder fysieke boeken en medische/sociale artikelen online. Ik ondervond dat de fysieke boeken minder goede/betrouwbare informatie leverde, omdat deze vaak uit eigen perspectief werden geschreven. En er minder objectief naar het onderwerp gekeken werd. Bij medische/sociale artikelen kon ik mooi het onderscheid vinden tussen de eigen ervaringen en onderzochten feiten.
- Meekijken bij het CI team van het Radboud.
- Een enquête onder doven en horende mensen om onder deze twee groeperingen het verschil te zien van meningen.
- Interview met een doof persoon, om hier vandaan een perspectief te vinden en deze ook te doorgronden. Dit werkte heel goed omdat de persoon die ik interviewde mij nieuwe inzichten gaf.

2.2 *Methode*

- Literatuur onderzoek, via zoekwoorden online en fysieke boeken
- Bij het meekijken met het CI team, heb ik afspraken van meerdere onderdelen geobserveerd. En af en toe een vraag gesteld aan de deskundige of de patiënt/client.
- De enquête wilde ik bij zowel een horende middelbare school als bij een doven middelbare school afnemen.
- Het interview met Matthijs, heeft online plaatsgevonden met een tolk erbij zodat wij met elkaar konden communiceren.

3. Resultaten

3.1 Toegepaste methode en materiaal.

- Literatuur onderzoek, via zoekwoorden online en fysieke boeken
- Bij het meekijken met het CI team, heb ik afspraken van meerdere onderdelen geobserveerd. En af en toe een vraag gesteld aan de deskundige of de patiënt/client.
- De enquête is helaas niet gebeurd omdat de doven scholen niet mee doen aan onderzoeken die niet vanuit een universitaire instelling of overheidsinstelling komen.
- Het interview met Matthijs Wubbolts, heeft veel resultaten opgeleverd. Op het vlak van begrijpen wat iemand doormaakt die opgroeit in de dove gemeenschap en hoe hij zich mengt met de horend maatschappij.

3.2 Observaties

3.2.1 Observaties interview Matthijs Wubbolts

Bij Matthijs is het zichtbaar dat hij gesteund wordt vanuit zijn familie en dat hij een sterke dovenidentiteit heeft. Zijn ouders hebben gekozen om hem en zijn broer doof op te voeden. De reden hier achter was dat het onderzoek naar de CI nog niet ver gevorderd was, ze Matthijs en zijn broer niet als proefkonijn wilde laten gebruiken. Door de steun vanuit zijn ouders geeft hij aan dat hij weinig heeft gemist in zijn leven. De sterke dovenidentiteit die Matthijs beschrijft komt niet alleen voort uit de steun van zijn ouders maar ook vanuit de ervaringen die hij heeft opgedaan in zijn studie. Hij is gaan studeren aan de universiteit in Washington, wat voor hem een echt eye opener was op het gebied van kansen.

Hij verteld dat hij een aantal jaren gehoorapparaten heeft gebruikt maar dat deze geen zin of weinig toegevoegde waarde voor hem hadden. Vaak als hij de gehoorapparaten gebruikte kon hij de geluiden niet goed interpreteren. Hij besloot daarom om deze af te doen en samen te werken met een tolk om school te kunnen volgen. Als ik hem vroeg of hij zich beperkt voelde zei hij: 'ja vaak genoeg maar ik zeg altijd het is niet alleen mijn beperking maar het ligt ook bij de horende mensen. Die dan eigenlijk ook beperkt zijn omdat die dus niet kunnen gebaren'. En dit beschrijft dan ook de mening van Matthijs, hij vind niet dat de beperking alleen bij dove mensen ligt maar ook bij horende. Zo verteld hij ook over hoe hij zijn tolk ziet. Hij ziet zijn tolk niet als hulpmiddel voor hem alleen maar ook voor de persoon waarmee hij de communicatie wil. Zowel hij en de horende zijn afhankelijk van de tolk die hij inhuurt.

Matthijs verteld ook over het positieve van doof zijn, in zijn ogen is dat het visuele aspect. Dove mensen zijn vaak visueller aan gelegd dan horende mensen en kunnen zich beter voorstellen hoe iets er uiteindelijk uit gaat zien. Ze noemen dit ook wel een onderdeel van deaf game. Hieronder valt dat andere zintuigen naast gehoor sterker worden, zoals tast reuk en zicht.

Matthijs wilde de maatschappij niet perse volledig veranderen. Hij wilde vooral meer voorlichting voor horende mensen over hoe om te gaan met dove mensen. Dit kan in baby stapjes zoals een filmpje in de klas laten zien, dat als je met een doof iemand wil communiceren dit het makkelijkste gaat door te schrijven. En om niet alleen onderwijs te geven over doof geboren maar over de volledige gemeenschap, wat doven cultuur inhoud. Hij merkte dat hij op dit moment veel voor zichzelf op moet komen om niet vergeten te worden in onze maatschappij. Zodat hij maar ook andere dove mensen niet buiten gesloten worden van activiteiten die zij graag willen doen. Hij zegt dat dove mensen dit tot een bepaalde hoogte kunnen realiseren. Een groot deel van de verandering moet ook vanuit de horende maatschappij komen.

3.2.2 Observaties CI team

Revalidatie

De eerste afspraak waar ik deel van mocht nemen was een revalidatie afspraak. Dit was een afspraak

van een man die op dit moment twee weken lang zijn CI in had. Normaal gesproken kom je na een week van je CI dragen al terug voor een check. Bij deze man was het twee weken, in deze week (of bij dit geval twee weken) is het de bedoeling om te gaan kijken hoe ver je gehoor is. Dus om te kijken wat hoor ik eigenlijk en misschien belangrijker wat voel ik. Vaak is het eerste gehoor piepjes of helemaal niks, vertelde de revalidatie verpleegkundige mij. Deze man ervaarde dat hij niks hoorde, om dit op te lossen moest zijn CI hoger afgesteld worden, een programma hoger. Bij de CI heb je 4 programma's die je doorloopt, bij elk programma ga je een stapje verder (harder en breder spectrum aan geluid).

Deze revalidatie afspraak is de eerste afspraak na je operatie waarbij je gaat oefenen met je gehoor. Bij deze afspraak kon je gelijk merken dat deze man meer kon horen dan voor zijn CI en dat hij opgelucht was dat zijn CI's hoger konden worden afgesteld waardoor hij nog meer gehoor bereik kreeg. Zoals eerder gezegd ga je oefenen bij de eerste revalidatie afspraak. Deze oefeningen doe je om je gehoor te stimuleren en je te dwingen om op je gehoor af te gaan, je moet namelijk opnieuw leren horen. Sommige mensen ervaren de eerste paar weken horen als robotachtig of ze horen alleen maar piepjes. Dit komt doordat je gehoorzenuw lange tijd geen prikkels meer heeft gehad en is vergeten wat bepaalde prikkels betekenen. Normaal gesproken krijgt de gehoorzenuw trillingen door via de gehoorhaartjes in het slakkenhuis, je wordt dan ook doof/slechthorend als deze haartjes beschadigen. Door het inwendige deel van het Cochleair Implantaat ontstaan er een nieuw soort trillingen in het slakkenhuis. De gehoorzenuw zet de trillingen om in prikkels die door gestuurd worden naar het brein. In het brein moeten de prikkels verwerkt worden naar geluiden en woorden.

De oefeningen waren kleine teksten. Wij lezen een tekst voor en de man moest (op gehoor) het missende woord invullen. Dit woord zeiden wij dan wel maar stond niet op zijn kopie van het verhaal. Wat mij verteld werd was dat hij vooruit ging maar nog wel een lange rit voor de boeg heeft. En wat mij opviel was dat hij vooral moeite had met de V, F en S klanken, deze klonken voor hem hetzelfde.

De reden dat deze man voor CI heeft gekozen is omdat hij al weinig gehoor meer bezat en zoiets had van wat heb ik te verliezen. Het ergste wat er kan gebeuren is dat ik helemaal doof wordt. Daarnaast was het voor hem belangrijk om zijn familie weer te kunnen horen. En als laatste reden zei hij dat het hem heel veel energie kosten om constant te vragen wat er gezegd werd of wat hij miste. Ook vertelde hij dat hij een eigenwijs persoon was en dat hij niet wilde accepteren dat hij doof werd. Het was niet voor hem weggelegd. Hij was, voordat hij gehoorverlies ervaarde, volledig horend. Hij miste de stemmen van zijn familie en de lach van zijn vrouw. Voor hem was het CI een manier om opnieuw te communiceren met zijn familie, hij zei dat hij te oud was om gebarentaal te leren. Naast dat hij harder ging praten naar mate hij slechthorender werd, ging hij ook steeds meer met zijn handen praten en probeerde hij de informatie die hij miste zelf in te vullen of probeerde hij lip te lezen.

Bij een CI krijg je ook een droogkist hier leg je je CI s' avonds in zodat het vocht wat over de dag verzameld is in de CI eruit kan. Wat er nog meer verteld werd is dat een CI 5 jaar mee gaat, na deze vijf jaar heb je een nieuw uitwendig deel nodig. Ook moet je elk half jaar het filter van de CI vervangen en het CI zelf werkt op accu's, zo'n accu werkt ongeveer 20 uur achter elkaar.

Informatie gesprek

Bij het volgende gesprek was het doel om duidelijk te maken wat het proces van een CI krijgen inhoudt en welke stappen er gemaakt moeten worden.

Bij deze client was het geval dat zij een genetische aandoening heeft waardoor ze langzaam doof werd. Voordat je een CI kan krijgen moet je in een bepaalde schaal zitten van slechthorend/doof. Op dit moment kon deze client nog vrij goed horen of tenminste zolang ze gehoorapparaten gebruikte kon ze tot 70 decibel nog stemmen verstaan. Door haar genetische aandoening kan ze op slechte dag in een keer 5 decibel van haar gehoor verliezen. Hierdoor komt zij sneller in aanmerking, dit wordt

dan beschreven als preventief implanteren. Er wordt preventief geïmplanteerd zodat de stap van horen naar doof minder groot is. Dit betekent dat de hoeveelheid prikkels ongeveer gelijk blijft, dit kan ervoor zorgen dat ook de revalidatie sneller verloopt. Wat je wel moet realiseren als je een CI preventief neemt is dat je niet volledig terug gaat naar je oude ervaring van horen. Soms werkt een CI niet voor jou en verlies je volledig je gehoor. Ook komt het vaak voor dat je blikkerig geluid hoort, waardoor je bijv. de klassieke muziek die je gewent bent heel anders klinkt.

Deze vrouw krijgt dus hoogst waarschijnlijk een CI, er wordt altijd wel een slag om de arm gehouden wegens een slecht uitzierend gehoorzenuw of een zwak slakkenhuis. De beslissing of je een CI mag wordt bepaald door een selectie comité, in dit selectie comité zitten meerdere mensen, onder andere een medisch psycholoog, audioloog en kno arts. Het komt niet vaak voor dat iemand een CI ontzegt word, deze mevrouw was vrij zeker van haar CI. Dit wist ze mede doordat ze zich goed had ingelezen, wel kon je ook merken dat ze vrij onzeker is.

Voordat je een CI krijgt heb je meerder gespreken en een MRI om naar je slakkenhuis te kijken. Er zijn informatieve gesprekken, een gesprek met medisch psycholoog en ook met een audioloog. Daarna komt het selectieproces en als je hierdoor heen komt krijg je een eindgesprek. En vervolgens wordt je CI geïmplanteerd. De eerste twee weken gebruik je je CI niet dan moet je lichaam herstellen van de operatie en daarna komt de eerste week van proberen te horen. Je komt dan na een week bij de revalidatie en vervolgens bij de audioloog om je CI beter af te laten stellen. Dit was dan de eerste, zo gezegde, cyclus van je CI. Dit gaat nog ongeveer een jaar zo verder, naar de audioloog, revalidatie om daar te oefenen verder thuis oefenen. En dit komt neer op een vrij intensief proces.

Deze vrouw had voldoende steun van familie en vrienden om door dit proces heen te komen. Als je een CI krijgt is het net als shoppen voor een nieuwe broek (zei de verpleegkundige die uitleg gaf tijdens dit gesprek). Je moet de goede voor jou hebben, er zijn 3 merken waar vooral mee gewerkt wordt. Deze vrouw had zich al ingelezen en had ook aan andere mensen met al een CI gevraagd welke het beste was voor haar behoeftes. Tussen de drie merken ziet niet veel verschil.

Deze mevrouw vertelde ook dat ze steeds onzekerder werd door het feit dat ze niet meer kon horen. Een van haar redenen om een CI te nemen was om sterk genoeg te zijn om naar winkelpersoneel toe te gaan en te zeggen 'weet je toevallig waar ..... ligt?' en dan ook te verstaan waar het ligt. Dit durfde ze nu niet meer, ze wilde niet de vrouw zijn die het niet verstond, die raar aangekeken werd. Ook werd ze onzeker in haar baan en privéleven. Ze vierde geen uitgebreide verjaardagen meer omdat ze wist dat ze toch niemand zou kunnen verstaan. Je merkte aan de manier waarop zij over het CI praatte dat ze hoge verwachtingen heeft van de CI. Zo wilde ze graag weer muziek kunnen luisteren, haar baan goed doen en secretaris zijn van haar orkest. En misschien wat ze het liefste wilde weer piano spelen, wel moest zij zich gaan realiseren dat het met een CI heel anders kan gaan klinken en dat het bij een piano vals kan klinken. Je kan niet voorspellen hoe het geluid klinkt bij iemand met CI. Een CI blijft een hulpmiddel niet een nieuw oor, het zal lastig blijven om in een volle ruimte een gesprek te voeren. Of te vergaderen met veel mensen om je heen en alles mee te krijgen. Je zal dus niet opeens weer kunnen horen zoals vroeger. In dit informatieve gesprek moet je dan laten merken dat het goed is om verwachtingen te hebben maar dat deze niet te hoog moeten zijn. Dit is om te voorkomen dat de CI niet na twee jaar aan de kant wordt gegooid, omdat de verwachtingen niet helemaal kloppen.

Audioloog

Bij de audioloog wordt de CI afgestemd, hierbij wordt er gekeken in welk programma de CI moet staan en passen ze soms het bereik in scherpte aan. Een CI werkt met elektronen er zitten 21 elektronen op het draad wat in het slakkenhuis wordt gelegd. Dit draad met elektronen is de vervanging voor de afgestorven oor haren. Het uitwendige deel van het CI vangt de geluiden van buiten af op en zet dit om in een signaal die door het inwendige deel van het CI (waaronder het

draadje met elektronen) naar de gehoorzenuw worden gebracht. De gehoorzenuw verandert het in een prikkel en deze door zet naar de hersenen, in de hersenen moet de prikkel gekoppeld worden met een geluid of woord. Nog even terug naar de draad die geluid door zet naar je zenuw. Er zitten hier 21 elektronen op die niet de toon bepalen dit blijft je slakkenhuis doen. In het slakkenhuis zit een soort vlies, dit vlies staat voorin het slakkenhuis strak gespannen en wordt slapper naar mate je verder het slakkenhuis in gaat. Aan het eind van het slakkenhuis (de kern) zitten de lage tonen, wat betekent dat de hoge tonen aan het begin van het slakkenhuis zitten. De draad van de CI kan niet tot aan het einde van het slakkenhuis komen. Waardoor de lage tonen van geluid wegvallen bij het CI. Met het feit dat de lage tonen wegvallen valt ook de diepte van geluid weg. Veel mensen ervaren dit geluid als schel en scherp en niet het geluid waar ze aan gewend zijn.

Als mensen niet goed geïnformeerd zijn of niet goed snappen waar ze ja tegen zeggen kunnen ze afknappen op het geluid wat ze krijgen. En dat was bij de client die we bij deze afspraak zagen. Deze client had het gevoel dat zodra hij de CI in had er krekels in zijn hoofd zaten. Deze client had verwacht om direct goed geluid te hebben en dat hij weer kon horen zoals vroeger. Maar in realiteit duurt het soms meer dan een jaar voordat je überhaupt kan horen. Het zal nooit helemaal het oude geluid worden, je gebruikt een CI als hulpmiddel. Je moet blijven liplezen en anderen moeten ook nog steeds rekening met je blijven houden. Deze client was een oudere man die niet goed kon liplezen of geduld had om het te leren. Hij werd opnieuw geïnformeerd over het feit dat het misschien een jaar zal duren voordat het geluid wat beter is, hier was hij wederom verbaasd over. Hij heeft moeite met het begrijpen van hoe het traject van een CI krijgen in elkaar zit. En heeft misschien wel de meeste moeite met het begrip leren hoe te horen. Want dit is iets wat altijd van zelf ging en nu moest hij er moeite en energie in stoppen. Hij moet opnieuw woorden en geluid aan elkaar koppelen.

Dit is dan ook de reden dat dove kinderen zo snel geïmplant worden, want hoe vroeger je een CI krijgt hoe makkelijker het is om de signalen die vanuit je gehoorzenuw komen te koppelen met de hersenstam. De linkjes kunnen sneller en makkelijker gelegd worden. Hierdoor kan een kind nog een bijna 'normale' taalontwikkeling ervaren, zoals bij een horend persoon. Maar zodra je bij iemand die bijv. 3 jaar niet meer kan horen zou implanteren, moeten zij opnieuw leren de linkjes te leggen van wat ze horen. Deze client vond het lastig om te zien dat de piepjes die hij hoorde eigenlijk de signalen zijn die de hersenen nog niet helemaal goed kan omzetten in geluiden. Om je gehoor te trainen moet je de goede frequentie vinden, je gehoorzenuw kan namelijk wennen aan een bepaalde frequentie van geluid waardoor je ook dat geluid zachter gaat horen. De frequentie wordt dan verhoogd totdat dit niet meer gebeurt, dit is bij elk oor anders. Deze frequentie heb je dan maximaal drie jaar en dan moet je opnieuw aan een nieuwe frequentie.

Bij deze client was het heel erg zoeken naar een middenweg. Want deze client accepteerde niet dat de frequentie hoog was, dit irriteerde hem, maar tegelijk wilde de audioloog niet dat de frequentie te laag was. Want als de frequentie te laag is leer je niet de piepjes te koppelen aan geluiden. Uiteindelijk was de oplossing om het ruis zachter te zetten. De ruis die hij ervaarde kon hij niet onderscheiden van de hardere belangrijkere geluiden. Waardoor het heel erg druk en vermoeiend voor hem was. Door de ruis zachter te zetten konden de tonen harder worden waardoor hij wel aan de meeste geluiden kon gaan wennen en de ruis kwam dan later. Dit zorgde ervoor dat de client het ook als rustiger ervaarde. Maar alsnog merkte je aan hem dat hij teleurgesteld was, meer door het feit dat het hem duidelijk werd dat er altijd rekening met hem gehouden zal moeten worden.

3.3 Data

3.3.1 Wanneer ben je doof?

Er worden vaak grapjes gemaakt als iemand iets niet verstaat dat die persoon doof zou zijn. Maar bij hoeveel decibel ben je nou eigenlijk doof en wanneer wordt het gezien dat je doof geboren bent? Hoeveel testen en maanden verstrijken er voordat je dit weet. Hier kunnen twee soorten doof uitkomen, dit zijn perceptieve (of sensorineurale) doofheid en geleidingsdoofheid. Bij perceptieve doofheid kan iemand niet goed horen omdat er iets aan de hand is met het binnenoor, de gehoorzenuw en/of delen van de hersenen. De geleidingsdoofheid houdt in dat er iets mis is met het doorlaten van geluid, de oorzaak is dan een probleem met het buitenoor en/of het middenoor. (doofheid/slechthorendheid, z.d.). Onder het algemene begrip kan je doofheid ook nog groeperen in drie soorten groeperingen, doof geboren, verworven doof en plots doof. En je hebt natuurlijk de groep die slechthorend is.

Doofgeboren

Ongeveer 1 op de 1000 kinderen in Nederland worden doof of ernstig slechthorend geboren, of wordt doof in de eerste levensjaren wegens een ziekte. Doof bij geboorte of doof wegens een ziekte in de eerste levensjaren wordt vaak doof geboren genoemd.

Doof bij de geboorte houdt in dat je een gehoorverlies hebt van meer dan 90 decibel. Decibel is de eenheid van de intensiteit van geluid, ook wel de luidheid genoemd, en wordt daarom gebruikt voor het bepalen van de ernst van het gehoorverlies. Als je kind geboren wordt in een ziekenhuis kan het zijn dat het kind nog voor ontslag een gehoortest ondergaan heeft en anders gebeurt het meestal binnen de eerste week na de geboorte. Bij deze test krijgt het kind een klein dopje, de probe, in het oor. Dit dopje wordt tijdens de gehoorscreening in de gehoorgang van de baby geschoven. Tijdens het onderzoek worden er kleine geluidjes (trillingen) door de gehoorgang gestuurd. Via het trommelvlies en het middenoor wordt het geluid naar het slakkenhuis vervoerd. Als het binnenoor goed werkt, komt er een ander zacht geluid terug vanuit het binnenoor naar de gehoorgang. Het dopje vangt dit geluid op en stuurt het door naar het meet instrument, na de meeting komt het resultaat op de meetapparatuur te staan. Er kan dan 'pass' staan dan is er voldoende gehoor en zal het kind niet slechthorend of doof zijn. Staat er 'refer' dan is het nog niet zeker of het oor goed werkt. Er zal dan in alle waarschijnlijkheid een tweede gehoor screening plaats vinden. Dit zal binnen een week van de eerste gehoortest zijn en zal dezelfde test zijn. Is ook bij deze test het resultaat onvoldoende dan zal er een derde andere gehoortest plaatsvinden. De derde gehoortest is anders dan de eerste twee screenings. Hierbij wordt de AABR methode gebruikt, bij deze gehoor screening krijgt de baby meerdere elektrode verspreid over het lichaam. Zo zal de baby elektroden op het hoofd, nek en rug krijgen. Deze elektroden zijn aangesloten op de meeting apparatuur, deze elektroden produceren zelf geen geluid of trillingen ze nemen deze alleen maar waar. Ook krijgt het kind op elk oor een oorkapje, via deze oorkapjes wordt 70 keer per seconde geluid aangeboden aan de oren. Dit geluid zal door de gehoorgang het trommelvlies bereiken. Hier worden de geluiden omgezet in elektrische signalen, via de gehoorzenuw gaan deze signalen naar de hersenstam. De elektroden meten of dit signaal wel goed aankomt in de hersenstam. Zodra ook deze test onvoldoende is wordt het kind door gestuurd naar een audiologisch centrum, om te kijken waar het gehoorverlies vandaan komt. (NHS, 2021).

Er zijn meerdere redenen dat een kind doof geboren kan worden. De voornaamste reden is dat er een genetische aandoening in de familie zit waardoor dit kind doof of zeer slechthorend geboren wordt. Dit is het geval bij meer dan de helft van de dove en slechthorende kinderen. Vaak is het niet eens een vader of moeder die doof is maar hebben deze wel de erfelijke aanleg van verre verwanten meegekregen. Ook zijn er meerdere oorzaken die tijdens de zwangerschap kunnen optreden die

zorgen voor vroeg verworven doofheid, zoals rode hond, een rubella infectie en andere infectieziekte of intoxicaties. En in de eerste levensjaren is het vaak hersenvliesontsteking of ototoxische middelen. Ototoxische middelen zijn een aantal chemische stoffen die de functie van het binnenoor in meer of mindere mate aantasten. (Lamore, de Groot, 2015)

Verworven doof

Verworven doofheid kan ontstaan door bijvoorbeeld hersenvliesontsteking, een trauma of overmatige blootstelling aan lawaai. Ook bij verworven doofheid heb je een gehoorverlies van meer dan 90 decibel. (UMC Utrecht, z.d.)

Onder verworven doofheid word vaak langzame progressieve doofheid verstaan. Dit is dat de kwaliteit van horen langzaam over de jaren afneemt, bij beide oren.

Plotselinge doofheid

Aan het woord kan je al afleiden wat voor doofheid dit is. Bij plotselinge doofheid is er geen aanleiding geweest tot doof worden.

Ook bij deze groepering dove mensen is er een verlies van 90 decibel. Meestal ontstaat onverklaarbare plotselinge doofheid binnen enkele seconden tot minuten en soms binnen 3 dagen. Vaak is het zo dat je niks meer kan horen met een oor of klinkt het bij beide oren een stuk doffer/platter. Ook kan je last krijgen van duizeligheid, een gevoel van druk op het oor of oorsuizen. Vaak komt deze plotselinge doofheid voor bij volwassenen tussen de 30 en 60 jaar oud.

De eerste stap als je het idee hebt dat je plotseling doof bent geworden, is het zelf checken via een gehoortest die op het internet te vinden zijn. Deze testen zijn minder betrouwbaar en geven een grove inschatting van je gehoor. Als je de keuze maakt om het via deze manier te controleren, is het het betrouwbaarst als je op een stille plek zo'n test doet met het liefst een koptelefoon. Ook kan je ervoor kiezen om een audiometrie te ondergaan, dit is de betrouwbaarste gehoortest op dit moment. Deze test wordt uit gevoerd door de audicien, eerst wordt er vaak gecheckt op verstopping, ontsteking of beschadiging. Bij de daadwerkelijke audiometrie krijg je een koptelefoon op. Er komen lage en hoge, zachte en harde tonen door de koptelefoon heen. Zodra je de toon hoort druk je op het knopje. Zo wordt duidelijk welke tonen u nog wel kan horen en welke niet. Met deze informatie wordt er bepaald of je slechthorend, doof of horend bent.

Bij 1/3 deel van de mensen die plotselinge doofheid ervaren zal het gehoor niet meer beter worden. Bij 1/3 deel van de mensen met plotselinge doofheid zal het gehoor volledig terug komen. En bij het laatste 1/3 deel van de mensen die plotselinge doofheid ervaren zal het gehoor verbeteren maar niet terug gaan naar wat het ooit was. (Thuisarts, 2020)

Slechthorend

Slechthorend betekend dat je gehoorverlies hebt en dus minder goed kan horen. Er zitten hier meerdere degradaties in van zeer slechthorend tot een minimaal gehoorverlies.

Een verlies van minder dan 30-35 decibel wordt een lichte slechthorendheid genoemd. Hierbij is er enige moeite met het horen.

Bij een verlies van 35 tot 60 decibel wordt er van matige slechthorendheid gesproken. Hier wordt een hoortoestel gebruikt om te verstaan wat er in een gesprek met minstens vierpersonen wordt gezegd.

En bij 60 tot 90 decibel verlies wordt er gesproken van ernstige slechthorendheid. Bij ernstige slechthorendheid kunnen alleen de harde geluiden opgevangen worden, denk aan het horen van een claxon. Ook kun je alleen met hoortoestellen verstaan wat er in een gesprek wordt gezegd met een

persoon. En je kan niet verstaan/volgen wat er wordt gezegd in een gesprek met minstens 4 mensen. (KNO, z.d.).

Ook slechthorendheid kan meerdere oorzaken hebben, deze oorzaken komen overeen met die van doofheid. Slechthorendheid kan erfelijk, verworven of plotseling zijn. Ook kan slechthorendheid optreden bij ouderdom, medicijnen en/of een ongezonde levensstijl. (Stichting hoor mij, z.d.).

3.3.2 Is doof zijn een beperking?

De definitie van een beperking is iets dat ervoor zorgt dat er mogelijkheden begrensd worden.

Horende perspectief

Doof wordt gezien als een auditieve beperking in de horende maatschappij. Onder auditieve beperking verstaan we slechthorend en doofheid. Sommige mensen met een auditieve beperking kunnen nog wel geluid opvangen, maar niet altijd genoeg om te begrijpen wat er om hen heen gebeurt.

In de medische wereld wordt doofheid gezien als kapot, het werkt niet zoals het normaal zou moeten dus het moet gerepareerd worden, verteld Matthijs Wubbolt die het zelf heeft ondervonden (Appendix A.18). Hier wordt dan al snel gekeken naar geneesmiddelen om dit probleem op te lossen. Dit door een CI of gehoorapparaat aan te bieden, zonder alle opties te bieden die er zijn. Men legt de verantwoordelijkheid van het oplossen van dit defect bij het dove individu, dit probleem moet opgelost worden om integratie van het dove individu in de horende maatschappij te bevorderen.

Doofheid wordt gezien als beperking. Mensen in de horende cultuur zien doof zijn als gebrek. Sommige mensen denken zelfs dat dove mensen niet kunnen leren praten of een universitaire studie kunnen afronden, dit is te lezen op het blog van Annemieke van Kampen.

Ook weten horende mensen vaak niet hoe te reageren op een doof persoon. Er is simpel weg geen educatie over de manier van communiceren met een doof persoon. De meest voorkomende reacties van horende mensen naar doven zijn schrikken, van taal wisselen naar bijv. Engels en gaan schreeuwen om zich beter verstaanbaar te maken. Echter hebben deze drie reacties geen stimulerend effect op de communicatie tussen horende en doven.

Dove perspectief

Doof zijn is een beperking maar niet een beperking van alleen de dove mensen, maar ook een beperking van horende mensen, aldus Matthijs Wubbolt (Appendix A. 7). Niet alleen dove mensen hebben moeite met communicatie, ook horende mensen kunnen niet communiceren met dove mensen. Stel bijvoorbeeld de vraag als iedereen in de horende maatschappij kan gebaren, zouden dove mensen dan nog beperkt zijn? Bovendien zijn er situaties waarbij horende mensen elkaar ook niet kunnen verstaan. Denk aan een grote afstand of een luide omgeving.

Dove mensen zien hun gehoorverlies als een identiteit. Dit houdt in dat er ervaringen gedeeld worden met elkaar, over waar ze tegen aan lopen binnen de maatschappij. Naast ervaringen ontstaan er grappen binnen deze gemeenschap, zijn er kunstuitingen en bepaalde regels binnen de omgang. Als je doof bent heb je naast een andere cultuur ook een andere ontwikkeling. In de dovengemeenschap hebben ze hier een woord voor namelijk deafgame. Dit houdt in het kort in dat er positieve aspecten zijn aan doof zijn. Zo zijn dove mensen visueel ontwikkeld dan horende mensen, ze zijn zich beter bewust van visualiteit. Ook worden de zintuigen naast gehoor versterkt als je doof bent. Door dikke zenuwbanen worden de verschillende sensorische gebieden met elkaar verbonden, ze ondersteunen elkaar en kunnen zelfs functies van elkaar overnemen, schrijft Anna Teunter in leren luisteren met je ogen.

Verder hebben dove mensen een andere ontwikkeling op het gebied van onderwijs en sociaal

emotioneel. Omdat zij niet kunnen deelnemen aan de horende maatschappij die de meerderheid vormt.

3.3.3 Hulpmiddelen

Voor doofheid en slechthorend zijn meerdere hulpmiddelen om communicatie tot stand te brengen, tussen hun en horende. Hierin zijn medische/technische hulpmiddelen zoals de CI en gehoorapparaten, maar ook heb je gebarentaal en tolken.

Gebarentaal

Gebarentaal is in de zestiende eeuw al ontwikkeld door de Spaanse benedictijner monnik Pedro Ponco de Leon. Dit was een manier om dove mensen toch te leren praten, door een combinatie van schrijven en liplezen te gebruiken. Met deze combinatie kreeg hij het voor elkaar om meerdere geloofsgenoten orde te leren spreken en schrijven.

Binnen scholen waren veel discussies over de methodes die gebruikt werden om doven mensen te onderwijzen. De discussies gingen over wat beter was, liplezen of gebarentaal. Er waren meer voorstanders voor liplezen omdat dit meer op spreken leek, en dus bevordering van de taalontwikkeling zou stimuleren. Bij een conferentie in Milaan in 1880 kregen de voorstanders van liplezen hun gelijk. Liplezen werd als de beste onderwijsmethode bestempeld. Het bleek dat de deelnemers van deze conferentie er naast zaten. Veel doven en slechthorende hadden in praktijk veel moeite met liplezen en andere oralistische technieken. Hierdoor bood het onderwijs van toen hun niet genoeg middelen om mee te komen met de maatschappij. Veel doven mensen gebruikten buiten de muren van het klaslokaal nog steeds gebarentaal. (Couwenbergh, z.d.).

Op 1 juli 2021 is het Nederlandse gebarentaal (NGT) een officiële taal geworden.

Liplezen

Liplezen betekent dat je zonder geluid naar de beweging van de mond en diens lichaamstaal kijkt en hieruit op maakt wat er gezegd wordt.

Volgens Matthijs Wubbolt is dit een moeilijke manier voor doven mensen om de situatie te beoordelen, het is een manier van communiceren die jaren kost voordat iemand kan begrijpen wat er gezegd wordt puur op liplezen (Appendix A. 22). En vaak verandert dit ook nog per persoon, want iedereen articuleert en anders en heeft een andere manier van uitspraak.

Tolk

Een tolk Nederlandse gebarentaal is er niet alleen voor iemand die doof is, maar tolkt vaak tussen dove/slechthorende mensen en horende mensen, zodat deze twee partijen met elkaar kunnen communiceren. Het is de bedoeling dat als een tolk bij het gesprek aanwezig is, zich niet bemoeit met de inhoud van het gesprek en daarbij heeft een tolk ook zwijgplicht.

In Nederland gebruiken zo'n 4000 dove en slechthorende mensen tolken. Niet al deze mensen gebruiken een tolk dagelijks, maar je kan ze inzetten op elk moment dat nodig is, bijvoorbeeld bij een belangrijke vergadering of tijdens een rechtszaak.

Tolken voor doven en slechthorende mensen worden betaald door de overheid. Er zijn dan een aantal tolkuren per persoon die de overheid dan betaald. Meeste horende personen hebben geen recht op een tolkvoorziening en moeten hier zelf voor betalen. Ook biedt de overheid gespecialiseerde tolken aan voor juridische processen, zoals politieverhoren.

Naast dat er tolken zijn die spraak omzetten in gebaren. Zijn er ook schrijftolken. Schrijftolken zetten gesproken Nederlands om in tekst. Dit is voor doven mensen die gebarentaal nog niet onder de knie hebben, bijvoorbeeld laatdove mensen of plots doven. Hiernaast zijn nog vele andere soorten tolken voor specifieke situaties. (Tolken, z.d.).

Gehoorapparaten

Een gehoorapparaat is een technisch apparaat dat achter of in het oor geluiden versterkt. Er zijn vier onderdelen aan het gehoorapparaat die belangrijk zijn voor de werking

1. De microfoon; vangt het geluid van buitenaf op en zet het om naar een elektrisch signaal.
2. Luidspreker; zorgt ervoor dat het geluid versterkt in de gehoorgang terecht komt
3. Chip; zet het elektrische signaal om naar een digitaal signaal. Bewerkt en versterkt het geluid en filtert het geluid op ruis en laat de spraak duidelijk naar voren komen.
4. Schakelaar; hiermee kan het gehoorapparaat mee aan/uitgezet worden.

Een gehoorapparaat is het functioneelst bij mensen met een gehoorverlies boven de 35 decibel. Of het gehoorapparaat werkt ligt aan de oorzaak waardoor je slechter hoort. (Thuisarts, 2020, 3 juli). Het meest voorgeschreven hoortoestel is het achter-het-oor-toestel (AHO) of de oorhanger genoemd. Ook het in-het-oor model dat de laatste jaren veel gebruikt wordt. De ontwikkeling van nieuwe hoortoestellen gaat de laatste jaren snel, er komen steeds meer mogelijkheden binnen het bereik van een gehoortoestel.

Ook zijn er altijd voor en nadelen aan gehoortoestellen.

Voordelen van het in het oor model zijn cosmetisch fraai, het geluid zit dichtbij het trommelvlies en zorgt voor een natuurlijk geluid en je voorkomt irritaties achter de oorschelp. Nadelen hiervan zijn het is een klein toestel waardoor het onderhoud vrij lastig is om zelf bij te houden. Ook is dit gehoortoestel sneller defect omdat alle elektronica in een schaalje zijn gebouwd, kwetsbaar is en heeft door het formaat een kleine accu ook snel leeg is.

Voordelen van achter-het-oor toestellen zijn duurzaamheid, een grotere batterij en doordat dit apparaat groter is kan er meer techniek in, zoals bijvoorbeeld een ringleidingstand voor in het theater. Nadelen van achter-het-oor zijn: deze hoortoestellen zijn veel zichtbaarder en de oorstukjes vullen de gehoorgang waardoor het draagcomfort soms minder prettig kan zijn. (Hoorzaken, z.d.).

CI cochleair implantaat

Een cochleair implantaat is een apparaat dat dove kinderen en volwassenen de mogelijkheid biedt om weer iets te horen. Het CI neemt de functie van de beschadigde zintuigcellen over en stimuleert de intact gebleven gehoorzenuw. Het CI heeft een uitwendig en een inwendig geïmplanteerd deel. Het uitwendige deel bestaat uit een magneet en een microfoon met spraakprocessor. Het inwendige deel bestaat uit een ontvanger met magneet en elektrode.

Het inwendig gedeelte van het CI wordt geplaatst tijdens een operatie, het uitwendige deel wordt na een week of twee na de operatie aangesloten. Tijdens de operatie wordt de elektrode in het binnenoer (slakkenhuis) gelegd. Het uitwendige deel van het CI vangt de geluiden van buiten op met een microfoon en zendt deze informatie naar de spraakprocessor. Die vervolgens het geluid omzet in elektrische pulsen. Deze pulsen worden via een snoer vervoerd naar een zendspoel die met behulp van een magneet contact maakt met de ontvanger onder de huid. De ontvanger brengt het elektrische signaal vervolgens door naar de elektrode. De elektrode (bestaand uit een draad met 21 elektronen) geeft het elektrische signaal aan de dichtstbijzijnde zenuwuiteinde van de gehoorzenuw. De gehoorzenuw brengt dit geluid verder naar de hersenen waar het geluid geïnterpreteerd moet worden, volgens de audioloog van het CI team Radboud UMC.

Aan een operatie gaan nog een paar stappen vooraf. Kinderen komen in aanmerking voor een CI als zij met de beste hoortoestellen nog steeds een gehoorverlies hebben van meer dan 60 decibel op 2000 en 4000 Hz. Het is belangrijk om dove kinderen onder de 5 jaar zo snel mogelijk te implanteren. Dit zodat de taalontwikkeling spoedig verloopt, boven deze leeftijd heeft het minder nut om een implantaat te zetten. Dit omdat het leren verwerken, herkennen en gebruiken van spraak en taal dan steeds moeilijker wordt. Bij volwassenen moet er een gehoorverlies van meer dan 90 decibel en een

spraak verstaan van minder dan 60 procent zijn om in aanmerking te komen voor een CI. Daarnaast zijn er meerdere gespreken voorafgaand aan de operatie. Zo heb je een informatief gesprek, zodat alles duidelijk is, je weet waar je aan begint en al het fijne van jouw implantaat weet. Daarna een gesprek met de psycholoog en audioloog, bij deze gesprekken wordt er gekeken naar je mentale gezondheid, naar de gezondheid van je oor en zenuwen. Zodra je deze gesprekken hebt gehad komt er een selectieproces met een comite die bepalen of jij een CI krijgt.

De voorwaarde zijn:

- een goed uitzierend gehoorzenuw.
- goede mentale gezondheid

Als beide voorwaarde goed zijn en jij door dit proces komt, krijg je de operatie die eerder al is beschreven. Na deze operatie zijn er een paar weken waarin je lichaam zal wennen aan het inwendige deel en zal helen. Vervolgens zal je het uitwendige deel van de CI gaan dragen. Na een week van dragen zal de eerste afspraak zijn bij de audioloog, hier wordt gekeken of de CI anders afgesteld moet worden. Of de tonen hoger/lager scherper/zachter moeten. Tevens zal de eerste afspraak bij de revalidatie plaatsvinden, hier worden oefeningen gegeven zodat je kan starten met leren horen. Er wordt nadrukkelijk leren horen gezegd, want als je start met een CI hoor je in eerste instantie weinig of alleen piepjes en kleine geluidjes, die nog niet te interpreteren zijn. En dit zal geleerd moeten worden, in de hersenstam moeten nieuwe linkjes gelegd worden tussen signaal en geluid. (KNO, z.d.).

Aan cochleaire implantaten zitten positieve en negatieve aspecten.

Positieve aspecten aan een CI zijn natuurlijk dat je kan horen en ook een snellere taalontwikkeling hebt. Ook kan doof zijn mensen zeer onzeker maken in sociale omgang, een CI zou hierbij kunnen helpen. Maar er zijn ook altijd negatieve aspecten, een CI is geen garantie dat je volledig kan horen en het restgehoor wat je nog had zal verdwijnen. Ook kan je aangezichtszenew beschadigen waardoor een deel van je gezicht verlamd kan raken. (Huisarts en wetenschap, z.d.)

3.3.4 Wet en regelgeving

Er zijn een paar protocollen en wetten omtrent inclusiviteit van dove mensen. Zo heb je de Nederlandse poortwachter. Deze wet houdt in dat er via de zorgverzekeringswet benodigde hulpmiddelen aangevraagd kunnen worden voor de communicatie op de werkvloer. Deze wet houdt niet in dat er verdere hulpmiddelen gefinancierd worden vanuit de overheid voor een betere omgeving voor dove mensen. (Adviesbureau Plan Plan, z.d.).

Verder is er nog wetgeving omtrent tolken en de vergoeding hiervoor. Zo is er de mogelijkheid om bij regulier onderwijs een aanwezige tolk Nederlandse Gebarentaal te krijgen. Hiervoor is een wettelijke vergoedingsregeling getroffen, die wordt uitgevoerd door het UWV. Tevens zijn er ook vergoedingen voor tolken in de arbeidssituatie en voor de leefsituatie zelf. (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2017).

Veel van deze wet en regelgeving moet maanden van te voren aan gevraagd worden en dan moet er nog gewacht worden op goedkeuring van ofwel de overheid of de zorgverzekering.

3.3.5 Gebarentaal integreren

Gebarentaal kan niet alleen bevorderlijk zijn voor de communicatie tussen doven en horende, maar ook voor het leren. Zo leren kinderen sneller praten als ze woorden met objecten of beelden kunnen koppelen (Özyürek A.H., 2011). Een optie zou kunnen zijn om deze beelden gebarentaal te laten zijn. De woorden/letters worden dan gekoppeld aan een gebaar.

Naast dat het handig is om gebarentaal te leren om de gesproken taal sneller te leren, is gebarentaal

ook handig om preventief te leren. Zo zijn veel neurowetenschappers het erover eens dat er een periode in de kindertijd is die kritisch is voor het aanleren van een taal. Als je na de puberteit een taal wil doorgronden zal dit nooit zo volledig lukken als wanneer je het aanleert op jonge leeftijd (Medisch contact, 2002). Dus stel dat je op latere leeftijd doof wordt of zeer slechthorend kan je blijven communiceren met de maatschappij, omdat je op jonge leeftijd al gebarentaal hebt geleerd.

Gebarentaal is niet alleen voor dove mensen, horende mensen kunnen hier ook profijt van hebben en dan niet alleen op het educatie vlak. Horende mensen kunnen een beroep hebben zoals duikers, machinist, etc. waarbij je je collega niet altijd verstaat. In zo'n situatie zou gebarentaal een oplossing kunnen zijn om toch te communiceren met je collega en in plaats van zelf gebaren te bedenken, zou je ook het Nederlands Gebarentaal op de werkvloer kunnen gebruiken

4. Conclusie

Hoe kan er een inclusievere omgeving/maatschappij gecreëerd worden voor doven binnen de horende maatschappij?

Dit is de onderzoeksvraag waarmee ik mijn profielwerkstuk begon. Met de resultaten die ik behaald heb ben ik tot de conclusie gekomen dat er drie factoren zijn waar innovatie mogelijk is.

Dit zijn:

- technische hulpmiddelen.
- gebarentaal integreren.
- de overheid.

Meerdere leveranciers zijn samen met universiteiten bezig om technische hulpmiddelen te ontwikkelen en te verfijnen. Door meer innovatie in dit vlak kunnen dove mensen zich aanpassen aan de horende maatschappij. Ook zou ik willen aanbevelen om gebarentaal te integreren in het onderwijs en het bedrijfsleven. Naast dat gebarentaal goed is voor de expressie van de mens is het ook handig in situaties waar je elkaar niet kan verstaan. Het leren van gebarentaal kan de samensmelting van de horende en doven maatschappij versnellen. Dit omdat beide partijen dan de mogelijkheid hebben om met elkaar te communiceren, zonder operatie of verandering van het lichaam.

De overheid is de laatste die ik benoem op het vlak van aanbevelingen. De overheid moet bovenstaande dingen deels, doormiddel van subsidies, realiseren,

5. Nawoord

In dit verslag ben ik op meer plekken geweest dan dat ik had verwacht. Ik begon met een onderwerp, namelijk dove mensen en hier vandaan begon mijn vraag te groeien. Ik wilde een combinatie maken van hoe biologisch het oor werkt en dan vooral hoe de technische hulpmiddelen werken in het oor gecombineerd met hoe iemand die doof is aan kijkt tegen zijn gehoor. Naar mate mijn eindwerkstuk vorderde werd mijn onderzoeksvraag steeds scherper, ik wilde gaan kijken hoe het beter kon. Hoe kan je twee maatschappijen dichter bij elkaar brengen zonder de essentie van een van de twee te verliezen.

Het begon met een vrij theoretisch literatuuronderzoek en al snel kwam ik op plekken die ik niet voor ogen hield. Dit door Sjoukje Nauta, een MDL arts die ik in mijn stage periode heb leren kennen en bij wie ik stage mocht lopen. Zij heeft mij in contact gebracht met KNO art Anne Oonk. Anne Oonk was die eerste die inhoudelijk op mijn eindwerkstuk inging en probeerde mijn vraag aan te scherpen. Zij realiseerde al snel dat ik richting de CI wilde en hierbij dieper in wilde gaan op het maatschappelijke aspect. Anne Oonk heeft mij op haar beurt in contact gebracht met Ietske Siemann, medisch psycholoog aan het Radboudumc. Ietske Siemann heeft voor mij geregeld dat ik een dagje mee mocht lopen met het CI team van het Radboudumc. Dit was voor mij een speciale ervaring in dit proces omdat ik hier met mensen mocht gaan praten die ervoor kozen om een CI te nemen en hun beweegredenen hierachter te horen. Daarnaast heeft Ietske Siemann mij in contact gebracht met Matthijs Wubbolts, Matthijs was eigenlijk de persoon waar ik geïnteresseerd naar was. Hij is een dove man, die ervoor kiest om doof te blijven maar toch functioneert in de horende maatschappij. En dit is wat ik heel interessant vond aan mijn onderwerp en deels choqueerde mij het wel hoe weinig rekening de horende maatschappij eigenlijk houdt met dove mensen.

En dan als laatst hebben Ceus Westerhof en Servie van den Akker mij geholpen met de opzet en het structuur brengen in mijn verslag.

Zonder bovenstaande mensen zou dit verslag een andere wending hebben gekregen. Ik ben dankbaar voor hun hulp en ben trots op het proces van dit theoretisch onderzoek.

6. Bronnenlijst

- Accessibility. (z.d.). Verschillende Beperkingen – Auditieve Beperking. Geraadpleegd op 25 november 2022, van [https://www.accessibility.nl/verschillende-beperkingen/auditieve-beperking#:~:text=Verschillende%20Beperkingen%20%2D%20Auditieve%20Beperking&text=Onder%20meer%20slechthorendheid%20\(verminderd%20gehoor,genoeg%20om%20spraak%20te%20begrijpen](https://www.accessibility.nl/verschillende-beperkingen/auditieve-beperking#:~:text=Verschillende%20Beperkingen%20%2D%20Auditieve%20Beperking&text=Onder%20meer%20slechthorendheid%20(verminderd%20gehoor,genoeg%20om%20spraak%20te%20begrijpen)
- Adviesbureau Plan Plan. (z.d.). Nederlandse wet- en regelgeving omtrent werkoplossingen voor slechthorende en doven. Geraadpleegd op 25 januari 2023, van <https://planplanadvies.nl/wp-content/uploads/Adviesbureau-PlanPlan-Download-IV-Wet-en-regelgeving-omtrent-werkplekoplossingen.pdf>
- Bouterse P. (z.d.). dovencultuur en horende cultuur. Geraadpleegd op 26 november 2022, van <https://petrabouterse.nl/dovencultuur-en-horendencultuur/>
- Couwenbergh D. (z.d.). De geschiedenis van gebarentaal. Geraadpleegd op 5 januari 2023, van <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-gebarentaal#:~:text=Het%20was%20de%20Spaanse%20benedictijner,te%20leren%20spreken%20en%20schrijven.>
- Cremers C.W.R.J., Hageman M.J., van Rijn P.M. (1987, 29 april). Preventie van ernstige slechthorendheid of doofheid bij het jonge kind. Geraadpleegd op 13 oktober 2022, van <https://www.ntvg.nl/artikelen/preventie-van-ernstige-slechthorendheid-dooft-het-jonge-kind>
- Erfelijkheid.nl. (z.d.). Doofheid/slechthorendheid Geraadpleegd op 28 oktober 2022, van <https://erfelijkheid.nl/ziektes/doofheid-slechthorendheid#:~:text=Er%20zijn%20twee%20soorten%20doofheid,Geleidingsdoofheid>
- Doof Vlaanderen. (z.d.). Over doof zijn. Geraadpleegd op 25 november 2022, van <https://www.doof.vlaanderen/doof-vgt/over-doof-zijn-0#:~:text=Vanuit%20medisch%20perspectief%20beschouwt%20men,in%20de%20maatschappij%20te%20bevorderen.>
- Hoorzaken. (z.d.). Gehoorapparaat. Geraadpleegd op 18 oktober 2022, van <https://www.hoorzaken.nl/hoorverbetering/gehoorapparaat/#block-1>
- Huisarts en Wetenschap. (z.d.). Het cochleair implantaat. Geraadpleegd op 2 december 2022, van <https://www.henw.org/artikelen/het-cochleair-implantaat#:~:text=Kinderen%20komen%20in%20aanmerking%20voor,spraakverstaan%20van%20minder%20dan%2060%25.>
- KNO. (z.d.). Cochleair implantaat. Geraadpleegd op 19 februari 2023, van <https://www.kno.nl/patienten-informatie/oor/cochleair-implantaat/#ci>
- KNO. (z.d.). slechthorendheid en hoortoestellen. Geraadpleegd op 25 januari 2023, van <https://www.kno.nl/patienten-informatie/oor/hoortoestellen/#:~:text=Een%20verlies%20van%20minder%20dan,wordt%20meestal%20gesproken%20over%20doofheid.>
- KNO. (z.d.). Slechthorendheid en hoortoestellen. Geraadpleegd op 25 november 2022, van <https://www.kno.nl/patienten-informatie/oor/hoortoestellen/>
- Lamore, de Groot J.C.M.J. (2015, januari). Audiologieboek ototoxiciteit. Geraadpleegd op 16 november 2022, van <https://audiologieboek.nl/content/7-4-12-ototoxiciteit/#:~:text=Het%20is%20een%20al%20lang,veroorzaken%20worden%20'ototoxisch'%20genoemd>

- Medisch contact. (2002, 3 januari). Ook gebarentaal vereist vroeg leerproces. Geraadpleegd op 19 maart 2023, van <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/ook-gebarentaal-vereist-vroeg-leerproces>
- NHS. (2021, 22 maart). Newborn hearing screening. Geraadpleegd op 16 november 2022, van <https://www.nhs.uk/conditions/baby/newborn-screening/hearing-test/>
- Online hoortoestel. (z.d.). voor- en nadelen van verschillende type hoortoestellen. Geraadpleegd op 26 januari 2023, van <https://onlinehoortoestel.nl/voor-en-nadelen-van-verschillende-type-hoortoestellen/>
- Özyürek A.H. (2011, 26 mei). Language in our hands: The role of the body in language, cognition and communication. Geraadpleegd op 19 maart 2023 te vinden via <https://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/91230/91230.pdf;jsessionid=F34F1D617A69DD9101B76B9E262F56BD?sequence=1>
- Radboudumc. (z.d.). De ingreep. Geraadpleegd op 12 december 2022, van <https://www.radboudumc.nl/patientenzorg/behandelingen/cochleaire-implantatie-ci/het-ci-traject/de-ingreep/risicos>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. (z.d.). Gehoortest bij baby's. Geraadpleegd op 19 november 2022, van <https://www.pns.nl/gehoortest-baby>
- Rijksoverheid. (z.d.). De Nederlandse Gebarentaal (NGT) erkend als officiële taal. Geraadpleegd op 12 december 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/erkende-talen/de-nederlandse-gebarentaal-ngt#:~:text=De%20NGT%20is%20sinds%201,de%20samenleving%20aan%20te%20moedigen.>
- Specsavers. (z.d.). Hoe werkt een gehoorapparaat? Geraadpleegd op 18 oktober 2022, van <https://www.specsavers.nl/horen/hoe-werkt-een-hoortoestel>
- Stichting hoor mij. (z.d.). Oorzaken van slechthorendheid. Geraadpleegd op 25 januari 2023, van <https://www.stichtinghoormij.nl/nl-nl/slechthorendheid/wat-is-slechthorendheid/oorzaken-van-slechthorendheid>
- Thuisarts. (2020, 1 december). Ik ben opeens doof aan een oor. Geraadpleegd op 12 december 2022, van <https://www.thuisarts.nl/plotselinge-dooft/ik-ben-opeens-dooft-aan-%C3%A9%C3%A9n-oor#:~:text=Als%20u%20opeens%20minder%20hoort,door%20een%20aantal%20dingen%20komen.&text=Als%20u%20slecht%20hoort%2C%20kan,problemen%20zien%20bij%20het%20onderzoek.>
- Thuisarts. (2020, 3 juli). Ik hoor slechter en wil misschien een hoortoestel. Geraadpleegd op 19 oktober 2022, van <https://www.thuisarts.nl/slecht-horen/ik-hoor-slechter-en-wil-misschien-hoortoestel#:~:text=Een%20hoortoestel%20is%20meestal%20nuttig,worden%20komt%20het%20meest%20voor.>
- Teunter A. (2012, 20 december). Leren luisteren met je ogen. Geraadpleegd op 9 januari 2023, van <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/leren-luisteren-met-je-ogen/>
- Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2016, 3 januari). Voorstel van wet van de leden Van Laar en Dik-Faber ter erkenning van Nederlandse gebarentaal (Wet erkenning Nederlandse gebarentaal). Geraadpleegd op 6 januari 2023, van <https://zoek.officiëlebevestigingen.nl/kst-34562-3.html>
- Tolken. (z.d.). Geraadpleegd op 16 januari 2023, van <https://www.doof.nl/hoorbibliotheek/hulpmiddelen/tolken/>
- UMC Utrecht. (z.d.) doofheid en slechthorendheid. Geraadpleegd op 19 februari 2023, van <https://www.umcutrecht.nl/nl/ziekte/doofheid-en-slechthorendheid#:~:text=Verworvenheid%3A%20Verworven%20doofheid%20kan%20ontstaan.>

[n,verworven%20gehoorstoornis%20de%20veroorzaker%20zijn.](#)

Universiteit Leiden. (2012, 12 september). Geen gebarentaal meer voor dove kinderen met implantaat? Geraadpleegd op 5 januari 2023, van <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/geen-gebarentaal-meer-voor-dove-kinderen-met-implantaat/>

7. Appendix

7.1 Appendix A

Interview met Matthijs Wubbolts. Dit is een man die doof geboren is en er voor gekozen heeft om geen gehoorimplantaten of gehoorapparaten te gebruiken.

- 1. Ik weet dat je doof geboren bent en je ouders ervoor gekozen hebben om je geen gehoorimplantaat te geven, of iets wat daar op lijkt. Maar weet je de reden waarom je ouders dit nooit hebben gedaan?**

Nee ik weet nog in mijn tijd, ik ben nu 31, dus destijds toen ik geboren was en ze hadden gelijk door dat ik doof was. Dus volgens mij een half jaar later na mijn geboorte hadden ze dat ontdekt. En in die tijd was de CI nog heel erg in ontwikkeling. Dus mijn ouders vonden het een beetje, na ja, lastig om mij als proefkonijn in te zetten voor zo'n implantaat. Want ze wisten natuurlijk niet of het op lange termijn goed zou werken en het was nog best wel gevoelig, omdat het volop in ontwikkeling was. En om mij dan gelijk te implanteren als baby of op zo'n jonge leeftijd nou dat was de reden dat ze het niet hebben gedaan. En als ik geïnteresseerd zou zijn later, bijvoorbeeld mijn dove broer we zijn met zn tweeën doof als enige van ons gezin. Daardoor hebben ze, mijn ouders, ook besloten om mij niet te implanteren. Zodat wij ook op dezelfde manier zouden worden behandeld.

- 2. En je ouders zijn beide horend toch?**

Ja, mijn ouders zijn allebei horend. Dus eigenlijk in principe zijn ik en mijn broer de enige twee in onze familie die doof zijn.

- 3. Hoe gingen je ouders met het feit om dat jij doof bent/was? Hebben ze je meer aan de dovencultuur blootgesteld, om het zo maar te zeggen of hebben ze je op een horende manier opgevoed?**

Ja, ik moet er ook zelf even over nadenken. Ik kan daar overzeggen mijn ouders zijn ook nooit lid geweest van de doven cultuur en zij hebben dit eigenlijk opgelost door gebruik te maken van een doven oppas. Er kwam altijd een doven oppas bij ons oppassen, zodat ik op die manier de dovencultuur kon mee krijgen. En mijn ouders die woonde gelukkig al in Haren, dus dat is het dorp waar ook de doven school gevestigd zit, vlakbij Groningen. En we woonden eigenlijk al vlakbij de dovenschool, dus ik kon ook makkelijk naar school vanuit huis. En ik ging ook vaak naar het dovenclubhuis, dus dat was echt een plek waar doven mensen echt bij elkaar komen. Daar kreeg ik ook het een en ander al mee, dus ja ik leefde echt in twee werelden bij wijze van. Dus echt in de horende wereld aan de ene kant en de doven wereld aan de andere kant. Daar schommelde ik heel erg tussen.

- 4. Je zei eerder al dat als je later gehoorimplantaten zou willen je ze zou mogen van je ouders. Maar wat is dan de reden dat je ervoor hebt gekozen om geen gehoorimplantaten te nemen.**

Ja ik heb eigenlijk tot nu toe ze nog nooit gemist, dat ik er geen had dus ik dacht ja waarom zou ik het nodig hebben eigenlijk. Ja ik moet zeggen ik ben al mijn hele leven zo, ja eigenlijk nu gaat het allemaal goed gelukkig. En ik zat te denken wat zouden de gevolgen kunnen zijn als ik een implantaat heb. Het heeft natuurlijk niet alleen positieve kanten maar het zou ook natuurlijk fout kunnen lopen. Er zijn ook een paar dove mensen die ik ken, die een CI hebben gekregen en later tinitus hebben gekregen. En die worden helemaal gek van dat gesuis in hun oor en hebben daar klachten van gekregen. Ja en dit was hetzelfde met gehoorapparaten die ik in mijn jeugd heb gehad. Die ik wel heb gebruikt en die kon je best makkelijk af doen. En dat is ook een beetje hetzelfde dat ik heb gehad met gehoorapparaten die ik wel heb gebruikt. Die kon je ook best wel makkelijk af doen dus dat. Ja en dat is ook niet zo'n erge ingreep, bij

implantaten krijgen is het natuurlijk een operatie. En wordt natuurlijk je slakkenhuis helemaal kapot gemaakt om al die snoeren er goed in te krijgen. Dus het was wel makkelijker met een gehoorapparaat voor mij. Dus die droeg ik wel vroeger en ging naar de logopedie om spraaktraining te krijgen maar ik was vaak echt kapot. En werd de hele tijd echt overprikkeld door die gehoorapparaten dus ik was ook niet echt gewend. Dus op een gegeven moment op de middelbare school, toen ik op de dovenschool zat, heb ik ook echt besloten om ze uit te doen. En sindsdien heb ik ze niet meer gebruikt.

5. Heb je ervaren dat mensen die horend zijn geen rekening met jou houden? En mis je daarbij het contact?

Nee het is voor mij toch echt heel erg anders. Omdat ik opgegroeid ben met dove vrienden en ik ook naar een dovenschool ging waar we allemaal gelijkwaardig zijn. Daar ging het niet over gehoorapparaten of implantaten dus dat verschil heb ik niet zo ervaren nee. En later nu op dit moment, nu ik begin in de horende maatschappij, waar alleen maar horende rondlopen ook bij mijn studie. Op dat moment beseftte ik me wel dat ik anders ben, anders dan horende mensen. Maar ja eigenlijk wat ik eigenlijk net zei, ik droeg gehoorapparaten waar ik opzich wel mee kon horen, ik hoorde het een en het ander. Maar ik kon geen geluiden herkennen, dus ik moest continu aan mensen vragen wat hoor ik nu eigenlijk. Ik kon de geluiden gewoon niet plaatsen en de geluiden herkende ik niet. En dat kostte me gewoon veel tijd en energie, wat ik moest investeren om überhaupt die geluiden te proberen te herkennen. En ook om de spraak te herkennen van mensen, uiteindelijk heb ik geaccepteerd dat dit is wie ik ben als matthijs en dat dat goed is zo.

6. Je vertelde net over je studie. Heb je dan wel een studie gedaan die voor horende is?

Ja niet een studie voor horende. ik heb gewoon een studie gedaan in de horende maatschappij waar dat wordt gegeven. Dus het is natuurlijk heel anders voor mensen die bijvoorbeeld opgroeien en op de dovenschool zitten en op de middelbare school. En het hoogste wat je op de middelbare kan halen is havo. En er is geen vwo op de dovenschool. Dus dan moet je naar een horende reguliere school om vwo te doen en dat is ook de eerste keer dat ik werkte met een tolk. En dat ik dus op die manier moest leren samenwerken met horende leerlingen. Dus dat is heel anders dan als je op een dovenschool zit. Omdat het natuurlijk via die tolk gaat en indirecte communicatie is en dat is wel heel erg wennen. Gelukkig moet ik zeggen, de inhoud van de middelbare school is hetzelfde als wat ik op de dovenschool heb geleerd. Dus alleen de communicatie was anders. Ik heb daar geleerd om met horende leerlingen om te gaan en met een tolk. En dit kon ik allemaal meenemen naar toen ik ging studeren aan de universiteit. Gelukkig voor mij had ik echt een wen proces dat ik dus echt makkelijker mee kon met de horende maatschappij. Ja dus soms is het voor sommige mensen die van een dovenschool afkomen die de switch moeten maken naar een school in de horende maatschappij, dan is het een behoorlijk grote stap.

7. Heb je wel eens ervaren dat je je beperkt voelt?

Ja vaak zat. Ja vaak genoeg maar ik zeg altijd het is niet alleen mijn beperking maar het ligt ook aan horende mensen. Die dan eigenlijk ook beperkt zijn omdat die dus niet kunnen gebaren, dus ja het ligt niet alleen aan mij in dat geval. Het zit echt aan twee kanten het beperkt zijn en ja die ervaring heb ik vaak gehad dan ik zeggen kan. Bijna elke dag op werk of als ik iets wil vragen in de winkel. Dan voel je dat echt wel in de communicatie.

Maar als je je voorstelt dat iedereen in de horende maatschappij kan gebaren, ben ik dan nog beperkt?

Nee

Ik wilde ook nog even zeggen, ik heb een hele sterke doven identiteit. En voel me niet beperkt maar dit heeft misschien ook te maken met dat ik naar de dovenuniversiteit in Amerika ben geweest. De enige dovenuniversiteit in de wereld in Washington. Dat heet Gallaudet. En daar zijn

alleen dove mensen, dove studenten en dove professoren. Dat was voor mij ook echt een eye opener. Dat ik me realiseerde door naar de dovenuniversiteit te gaan, ik ben niet anders het is echt de maatschappij die zo is opgebouwd.

Het is eigenlijk bizar als je het zo zegt, dat gebarentaal pas twee jaar als taal erkend is. Het voelt een beetje alsof het al honderd jaar zo is maar eigenlijk zijn de veranderingen pas gekomen in mijn levensloop. Je moet je voorstellen dat tot 1980 er geen gebarentaal onderwezen mocht worden, dus als je het dan sprak dan werd je gewoon letterlijk afgestraft. Dus het was allemaal oraal onderwijs, je moest spreken en 1980 is pas 50 jaar geleden dus die ontwikkelingen zijn sindsdien snel gegaan.

8. Je benoemde net al even dat je doofheid echt als identiteit ziet, is dat meer geworden omdat je naar de dovenuniversiteit bent gegaan?

Ja eigenlijk wel.

9. Heb je het gevoel dat je iets in je leven hebt gemist omdat je doof bent?

Ja daar moet ik even over nadenken. Ja ik ben het zo gewend dus ja weet je vaak heb je bepaalde situaties waaraan ik ook niet merk dat ik anders ben. Omdat ik op dat moment ook niet beseft dat ik anders ben. Ik kan zo niet op een bepaalde situatie komen.

10. Vind je dat je afhankelijk bent van je tolk?

Ja dat is wel een grappig. Veel mensen zien het alsof ik afhankelijk ben van de tolk. Maar dit is eigenlijk niet zo, we zijn namelijk beide afhankelijk van de tolk. Jij bent op dit moment namelijk ook afhankelijk van de tolk net als ik. En heel vaak als ik een tolk aanvraag zeg ik ook dat de tolk voor ons tolkt. Dus voor beide partijen zodat we beide met elkaar kunnen communiceren. Ik maak zeker wel echt gebruik van een tolk gebarentaal nederlands, zeker op mijn werk. Ik werk dus nu voor de overheid, waar bestwel wat overleggen zijn. En als ik dat alleen op liplezen zou moeten doen zou ik heel veel informatie missen.

11. Wat vind jij positief aan het doof zijn?

Ja ik vind het visuele aspect heel positief. Dat doven mensen een heel stuk visueler zijn ontwikkeld dan horende mensen. dat ze zich erg bewust zijn van visualiteit. En om een voorbeeld te noemen, bijvoorbeeld als je kijkt naar architectuur van vele huizen met bepaalde licht inval als doven mensen daarin mee helpen kunnen ze heel visueel zo'n ontwerp voorzien, kunnen er vaak betere keuzes in maken. Ja ik zou ontzettend veel kunnen vertellen daarover, dus ik probeer het een beetje kort te houden. Er is wel een bepaald woord wat we daarvoor gebruiken. Dat is deaf game en dat zou je eventueel nog kunnen google. Er zijn dus heel veel voorbeelden van deaf game. Wat dus de voordelen van doof zijn, die voordelen zou je dus ook nog kunnen gebruiken als horende maatschappij.

Vaak wordt er gezegd dat dove mensen snel lichaamstaal opnemen maar het is niet alleen lichaamstaal. Maar ook andere zintuigen zijn beter ontwikkeld, bijvoorbeeld betere reuk of tastzin of zicht.

12. Ik vind het heel gaaf hoe het menselijk lichaam dingen opvangt, op een manier dat andere delen van je lichaam dan sterker worden.

Ja precies dat dat het opvangt. Ja soms merk ik ook dat ik thuis gelijk iets ruik, mijn ouders zijn dan horend en dan heb ik mijn dove broer. En dan hebben wij zoiets van we ruiken wat en vragen wat dat dan ook. En mijn ouders hebben dan echt zoiets van ja... en dan gaan ze opzoek naar wat wij ruiken en dan vinden ze dat veel later pas.

13. Hebben je ouders gelijk gebarentaal voor jullie geleerd?

Ja gebarentaal, ja ze hebben gelijk gebarentaal gedaan. Want toen ze ontdekte dat ik doof was zijn ze dus gelijk een gebarentaal cursus gaan doen. Want ze vonden het dus heel belangrijk dat

ze goed contact met ons konden maken en gelukkig maar ook. En mijn moeder kan ook heel goed gebaren.

14. Heb je het gevoel dat in de huidige maatschappij er rekening met je gehouden wordt? Zo niet hoe denk je dat het beter kan?

Wat wil je weten de verwachting van mij of van de maatschappij?

15. Eigenlijk ben ik nieuwsgierig naar beide

Nouh wat ik van de horende maatschappij verwacht, rondom mijn doofheid is dan je eerste vraag. Na ja wat ik graag zou willen is dat er meer besef komt in de horende maatschappij. Dus hoe je met dove mensen om moet gaan. En dat betekent niet dat iedereen fantastisch moet kunnen gebaren, kijk als het kan leuk dat zou heel fijn zijn. Maar mijn voorkeur is voornamelijk als mensen weten hoe je met iemand moet omgaan. Want je hebt dus mensen, dat zijn voornamelijk oudere, die schrikken enorm. Als ze dus iemand die doof is ontmoeten en ze hebben een beetje een soort bevries reactie. En nou ja dan zijn ze daarna pleiten. Dus dat voelt een beetje gek ofzo. Dat is niet heel fijn in de omgang. Dus het zou fijn zijn als er meer voorlichting zou zijn, bijvoorbeeld als een doof iemand voorlichting geeft over wat je kan doen; gebruik een schrift, telefoon, gebaren of liplezen. Ik verwacht eigenlijk dat er in de toekomst de maatschappij gewoon wat meer focust op voorlichting geven. Het gaat echt om representatie daarin, het hoeft ook niet per se iemand te zijn die daar fysiek is. Maar een filmpje kan ook al genoeg zijn of een voorlichtingsfilm. Dat het gewoon meer verspreid wordt in de maatschappij. Maar ja je ziet gewoon dat er veel doven zijn in de maatschappij en ja je hebt sowieso verschillende groeperingen van doof, zo heb je mensen die doof geboren zijn, die op oudere leeftijd gehoor hebben verloren of plots doven heb je ook nog. Dus, slechthorende, dus het is echt bestwel een brede gemeenschap, met meerdere groepen. Dus het is ook belangrijk om voorlichting te geven over hoe je met verschillende groepen om moet gaan. Bijvoorbeeld waarom sommige slecht horende je nog wel kunnen verstaan en doven dan weer niet. En dat heeft ook weer te maken met hoeveel decibel verlies je hebt.

Veel mensen weten gewoon niet hoe ze op dove mensen moeten reageren. Moet ik schreeuwen of niet? En ja dat heeft gewoon geen zin want je hoort het toch niet. En vaak is het natuurlijk ook zo dat mensen er vanuit gaan dat ik geen nederlands praat en dan spontaan engels tegen me gaan praten. Dat ik denk van oke hier heb ik ook weinig aan. Het maakt niet uit want ik versta het nog steeds niet.

16. Hoe merk je dat de maatschappij op jou reageert? Naast het schrikken en de taalswitch.

Ja het is wel zo als doof persoon moet je vaak opkomen voor je zelf. Dus ja het is wel vaak dat we worden vergeten. Weet je iedereen probeert aan het begin aan te passen aan een doof iemand maar na verloop van tijd merk je dat mensen toch terug gaan naar hun eigen gewoontes. En dan wordt je gewoon weer vergeten. En ja dan kan je je buiten gesloten gaan voelen. En ja dat is dus een onbewuste buitensluiting dan en dan moet je bij mensen toch elke keer benoemen dat ze rekening met jou moeten houden. En als je daar dan niks van zegt dan kan het inderdaad gebeuren dat je dus nog verder wordt buitengesloten.

17. Word je dan niet wel eens moe van constant uit te leggen hoe andere met jou moeten communiceren?

Ja dat is zo. Ja dat is wel een beetje mijn leven. en daarom hoop ik ook dat er goede voorlichting gaat komen voor de maatschappij. Zodat iedereen zich er ook meer bewust van is hoe ze met dove mensen moeten communiceren en ja dat het ook minder tijd en energie kost voor doven mensen om het zelfde de hele tijd uit te leggen.

18. Naast scholen, wordt er in de medische wereld rekening gehouden met doven of slechthorende mensen?

Ik heb zelf de studie biomedische wetenschappen gedaan aan de universiteit groningen. En ik zag daar wel een behoorlijk medisch perspectief op alles wat niet werkt, wat kapot is. dit moest allemaal gerepareerd worden, zo genaamd. Maar het psychische aspect of de ontwikkeling daar werd niet naar gekeken. Er werd altijd gezegd dat was niet mijn taak, dus het is puur het medische aspect waar ik naar kijk. En ik moet zeggen, in de medische wereld moet er meer gepraat worden over communicatie en hoe je dit samen doet. Dus hoe je dat ook doet met doven mensen of met het nemen van een CI, dat als ouders komen met een doof kind die twijfelen over een CI dat je wel alle opties moet aanbieden die er zijn. Dus dat er psychologen beschikbaar moeten zijn, of andere deskundigen. Die worden ingezet, zodat er niet alleen wordt gekeken naar het gehoor vanuit medisch perspectief maar ook vanuit emotioneel vlak.

Het mooiste zou zijn als we allemaal zo verschillend zijn dat we van elkaar kunnen leren.

19. Merk je dat je switcht tussen twee werelden, twee maatschappijen?

Ja waarschijnlijk wel. Ja ik bedoel je gedraagt je toch anders als je bij je vrienden bent dan als je bij familie bent. En dat is bij mij niet anders, bij de horende gemeenschap doe ik anders dan dat ik in de dove wereld zit. En ja dat heeft ook te maken met cultuur want we hebben doven cultuur en ja dat is voor mij als doof persoon normaal. En dat is dan iets wat we uit de horende maatschappij niet zouden doen. Ja zo zou je het ook kunnen zeggen.

20. Hoe zou je de dovencultuur uitleggen aan iemand die uit de horende cultuur komt?

Dat vind ik altijd wel een lastige, sowieso een voorbeeld geven van wat er anders is. horende mensen vinden aanraking, bijvoorbeeld een knuffel, bij weg gaan of aankomen iets wat zij niet zo gauw zouden doen. Bij dove mensen is dit wel een normaal, aanraking gaat snel gepaard bij een begroeting of afscheid. En nog iets anders is dat bij dove mensen vaak vriendschap voor het leven zijn. Ze kunnen echt hun leven lang vrienden blijven, omdat er ook maar weinig keuze is. er zijn relatief gezien over heel nederland maar weinig dove mensen. dus als je al vrienden bent met iemand dan blijf je dat ook.

21. Omdat het zo'n kleine groep is, heb je dan ook wel eens het gevoel dat er ook maar 1 mening leeft onder deze groep?

Nee juist niet. Want als je kijkt naar de horende maatschappij waar meerdere groeperingen zijn, kan je kiezen bij welke groepering je past gebaseerd op je mening. Bij de dove gemeenschap heb je de keuze niet om een groepering te kiezen. Dus iedereen kan het met elkaar vinden omdat ze doof zijn, dit is een soort verbind middel. En je weet van elkaar wat iemand echt niet tolereert en daar heb je het dan gewoon niet met elkaar over.

22. En dan heb ik nog een laatste vraag. Er zijn meerdere zo genoemde niet technische hulpmiddelen hoe denk jij daarover, zo bedoel ik liplezen, gebarentaal en tolken.

Nouh, zoals ik al eerder zei gebruik ik dus volledig gebarentaal en als ik een afspraak heb zet ik een tolk in voor ons beide. Maar met liplezen kom je als doof persoon niet heel erg ver. Omdat je niet weet hoe de woorden horen te klinken is het vrij lastig om ze wel in te vullen, het kost jaren van trainen voordat je dit volledig kan.

7.2 Appendix B

1. Aantekeningen revalidatie

De eerste afspraak waar ik deel van mocht nemen was een revalidatie afspraak. Dit was een afspraak van een man die op dit moment twee weken lang zijn CI in had. Normaal kom je na een week van je CI dragen al terug voor een check. In deze week (of bij dit geval twee weken) is het de bedoeling om te gaan kijken hoe ver je gehoor is. Dus om een te kijken wat hoor ik eigenlijk en misschien

belangrijker wat voel ik. Vaak is het eerste gehoor piepjes of helemaal niks, vertelde de revalidatie verpleegkundige mij. Deze man ervaarde dat hij niks hoorde, om dit op te lossen moest zijn CI hoger afgesteld worden, een programma hoger. Bij de CI heb je 4 programma's die je doorloopt, bij elk programma ga je een stapje verder (harder en breder spectrum aan geluid).

Deze revalidatie afspraak is de eerste afspraak na je operatie waarbij je gaat oefenen met je gehoor. Bij deze afspraak kon je gelijk merken dat deze man meer kon horen dan voor zijn CI en dat hij opgelucht was dat zijn CI's hoger konden waardoor hij nog meer gehoor bereik kreeg. Zoals eerder gezegd ga je oefenen bij de eerste revalidatie afspraak. Deze oefeningen doe je om je gehoor te stimuleren en je te dwingen om op je gehoor af te gaan, je moet namelijk opnieuw leren horen. Sommige mensen ervaren de eerste paar weken horen als robotachtig of ze horen alleen maar piepjes. Dit komt doordat je gehoorzenuw lange tijd geen prikkels meer heeft gehad en is vergeten wat bepaalde prikkels betekenen. Normaal gesproken krijgt de gehoorzenuw trillingen door via de gehoorhaartjes in het slakkenhuis, je wordt dan ook doof/slechthorend als deze haartjes beschadigen. Er ontstaan een nieuw soort trillingen in je slakkenhuis door het inwendige deel van de CI. De gehoorzenuw zet dan de trillingen om in prikkels die door gestuurd worden naar het brein. In het brein moeten de prikkels verwerkt worden naar geluiden en woorden.

De oefeningen hielden niet veel in, het waren oefeningen die iedereen eigenlijk al op de basisschool heeft gedaan. Wij lazen een tekst voor en de man moest (op gehoor) het missende woord invullen. Dit woord zeiden wij dan wel maar stond niet op zijn kopie van het verhaal. Wat mij verteld werd was dat hij vooruit ging maar nog wel een lange rit voor de boeg heeft. En wat mij opviel was dat hij vooral moeite had met de V, F en S klanken, deze klonken voor hem hetzelfde. Dat is bij de meeste CI gebruikers zo.

De reden dat deze man voor CI's heeft gekozen is omdat hij al weinig gehoor meer bezat en zoiets had van wat heb ik te verliezen. Het ergste wat er kan gebeuren is dat ik helemaal doof wordt. Daarnaast was het voor hem belangrijk om zijn familie weer te kunnen horen. En als laatste reden zei hij ook nog dat het hem heel veel energie kostte om constant te vragen wat er gezegd werd of wat hij miste. Ook vertelde hij dat hij een eigenwijs persoon was en dat hij niet wilde accepteren dat hij doof werd. Het was niet voor hem weggelegd. Hij was, voordat hij gehoorverlies ervaarde, volledig horend. Hij miste de stemmen van zijn familie en de lach van zijn vrouw. Voor hem was het CI een manier om opnieuw te communiceren met zijn familie, hij zei dat hij te oud was om gebarentaal te leren. Naast dat hij harder ging praten naar mate hij slechthorender werd, ging hij ook steeds meer met zijn handen praten en probeerde hij de informatie die hij miste zelf op te vullen of probeerde hij lip te lezen.

Bij een CI krijg je ook een droogkist hier leg je je CI's s' avonds in zodat het vocht wat over de dag verzameld is in de CI eruit kan. Wat er nog meer verteld werd is dat een CI 5 jaar mee gaat, na deze vijf jaar heb je een nieuw uitwendig deel nodig. Ook moet je elk half jaar het filter van de CI vervangen en het CI zelf werkt op accu's, zo'n accu werkt ongeveer 20 uur achter elkaar.

2. Aantekeningen informatie gesprek

Bij dit gesprek was het doel om duidelijk te maken wat het proces van een CI krijgen inhoudt en welke stappen er gezet moeten worden.

Bij deze client was het geval dat zij een genetische aandoening heeft waardoor ze langzaam doof werd. Voordat je en CI kan krijgen moet je in een bepaalde schaal zitten van slechthorend/doof. Op dit moment kan deze client nog vrij goed horen of tenminste zolang ze gehoorapparaten gebruikte kon ze tot 70 decibel nog stemmen verstaan. Alleen door haar genetische aandoening kan ze op een slechte dag in één keer 5 decibel van haar gehoor verliezen. Hierdoor komt zij sneller in aanmerking, dit wordt dan beschreven als preventief implanteren. Er wordt preventief geïmplanterd zodat de stap van doof naar horen minder groot is. Dit betekent dat de hoeveelheid prikkels ongeveer gelijk blijft, dit kan ervoor zorgen dat ook de revalidatie sneller verloopt. Wat je wel moet realiseren als je een CI preventief neemt is dat je niet volledig terug gaat naar je oude ervaring van horen. Soms werkt een CI niet voor jou en verlies je volledig je gehoor. Ook komt het vaak voor dat je blikkerig geluid hoort, waardoor je bijv. de klassieke muziek die je gewent bent heel anders klinkt.

Maar deze mevrouw krijgt dus hoogst waarschijnlijk een CI, er wordt altijd wel een slag om de arm gehouden wegens een slecht uitzierend gehoorzenuw of een zwak slakkenhuis. De beslissing of je een CI mag wordt bepaald door een selectie comite, in dit selectie comite zitten meerdere mensen, onder andere een medisch psycholoog, audioloog en kno arts. Het komt niet vaak voor dat iemand aanmerking komt voor een CI, deze mevrouw was vrij zeker van haar CI. Dit wist ze mede doordat ze zich goed had ingelezen, wel kon je ook merken dat ze vrij onzeker is.

Voordat je een CI krijgt heb je meerder gespreken en een MRI om naar je slakkenhuis te kijken. Er zijn informatieve gesprekken, een gesprek met medisch psycholoog en met een audioloog. Daarna komt het selectieproces en als je hierdoor heen komt krijg je een eindgesprek. Vervolgens wordt je CI geïmplanteerd. Voor de eerste twee weken gebruik je je CI niet dan moet je lichaam herstellen van de operatie en daarna komt de eerste week van proberen te horen. Je komt dan na een week bij de revalidatie en vervolgens bij de audioloog om je CI beter af te laten stellen. En dit was dan de eerste, zo gezegde, cyclus van je CI. Dit gaat nog ongeveer een jaar zo verder, naar de audioloog, revalidatie om daar te oefenen verder thuis oefenen. Dit komt eigenlijk neer op een vrij intensief proces.

Deze vrouw had voldoende steun van familie en vrienden om door dit proces heen te komen. Als je een CI krijgt is het net als shoppen voor een nieuwe broek (zei de verpleegkundige die uitleg gaf tijdens dit gesprek). Je moet de goede voor jou hebben, er zijn 3 merken waar vooral mee gewerkt wordt.

Deze vrouw had zich al ingelezen en had ook aan andere mensen met al een CI gevraagd welke het beste was voor haar behoeftes. Tussen de drie merken zit niet veel verschil.

Zij vertelde ook dat ze steeds onzekerder werd door het feit dat ze niet meer kon horen. Een van haar redenen om een CI te nemen was om sterk genoeg te zijn om naar winkelpersoneel toe te gaan en te zeggen 'weet je toevallig waar ..... ligt?' en dan ook te verstaan waar het ligt. Dit durfde ze nu niet meer, ze wilde niet de vrouw zijn die het niet verstond, die raar aangekeken werd. Ook werd ze onzeker in haar baan en priveleven. Ze vierde geen uitgebreide verjaardagen meer omdat ze wist dat ze toch niemand zou kunnen verstaan. Je merkte aan hoe zij over het CI praatte dat ze hoge verwachtingen heeft aan de CI. Zo wilde ze graag weer muziek kunnen luisteren, haar baan goed doen en secretaris zijn van haar orkest. En misschien wat ze het liefste wilde weer piano spelen, wel moest zij zich gaan realiseren dat het met een CI heel anders kan gaan klinken en een piano kan vals klinken. Je kan niet voorspellen hoe het geluid klinkt bij iemand met CI. Een CI blijft een hulpmiddel niet een nieuw oor, het zal lastig blijven om in een volle ruimte een gesprek te voeren. Of te vergaderen met veel mensen om je heen en alles mee te krijgen. Je zal dus niet opeens weer kunnen horen zoals vroeger. In dit informatieve gesprek moet je dan laten merken dat het goed is om verwachtingen te hebben maar dat deze niet te hoog moeten zijn. Dit is om te voorkomen dat de CI na twee jaar aan de kant wordt gegooid, omdat de verwachtingen niet helemaal kloppen.

3. Aantekeningen audioloog

Bij de audioloog wordt de CI afgestemd, hierbij wordt er gekeken in welk programma de CI moet staan en passen ze soms het bereik in scherpte aan. Een CI werkt met elektronen er zitten 21 elektronen op het draad wat in het slakkenhuis wordt gelegd. Dit draad met elektronen is de vervanging voor de afgestorven oor haren. Het uitwendige deel van het CI vangt de geluiden van buiten af op en zet dit om in een signaal die door het inwendige deel van het CI (waaronder het draadje met elektronen) naar de gehoorzenuw worden gebracht. Die het op zijn beurt verandert in een prikkel en weer door zet naar de hersenen, in de hersenen moet de prikkel gekoppeld worden met een geluid of woord. Nog even terug naar de draad die geluid door zet naar je zenuw. Er zitten hier 21 elektronen op die niet de toon bepalen dit blijft je slakkenhuis doen. In het slakkenhuis zit een soort vlies, dit vlies staat voorin het slakkenhuis strak gespannen en wordt slapper naar mate je verder het slakkenhuis in gaat. Aan het eind van het slakkenhuis (de kern) zitten de lage tonen, wat betekent dat de hoge tonen aan het begin van het slakkenhuis zitten. De draad van de CI kan niet tot aan het einde van het slakkenhuis komen. Waardoor de lage tonen van geluid wegvallen bij het CI. Met het feit dat de lage tonen wegvallen valt ook de diepte van geluid weg. Veel mensen ervaren dit geluid als schel, scherp en niet het geluid waar ze aan gewend zijn.

Als mensen niet goed geïnformeerd zijn of niet goed snappen waar ze ja tegen zeggen kunnen ze

afknappen op het geluid wat ze krijgen. En dat was bij de client die we bij deze afspraak zagen. Deze client had het gevoel dat zodra hij de CI in had er krekels in zijn hoofd zaten. Deze client had verwacht om direct goed geluid te hebben, hij had verwacht dat zodra hij de CI had hij weer kon horen zoals vroeger. Maar in realiteit duurt het soms meer dan een jaar voordat je überhaupt kan horen. Het zal nooit helemaal het oude geluid worden, je gebruikt een CI als hulpmiddel. Je moet blijven liplezen en anderen moeten ook nog steeds rekening met je blijven houden. Deze client was een oudere man die niet goed kon liplezen of geduld had om het te leren. Hij werd opnieuw geïnformeerd over het feit dat het misschien een jaar zal duren voordat het geluid wat beter is, hier was hij wederom verbaasd over. Hij heeft moeite met het begrijpen van hoe het traject van een CI krijgen in elkaar zit. En heeft misschien wel het meeste moeite met het begrip leren hoe te horen. Want dit is iets wat altijd van zelf ging en nu moest hij er moeite en energie in stoppen. Hij moet opnieuw woorden en geluid aan elkaar koppelen.

Dit is dan ook de reden dat dove kinderen zo snel geïmplanteerd worden, want hoe vroeger je een CI krijgt hoe makkelijker het is om de signalen die vanuit je gehoorzenuw komen te koppelen met de hersenstam. En kunnen de linkjes sneller en makkelijker gelegd worden. Hierdoor kan een kind nog een bijna 'normale' taalontwikkeling ervaren, zoals bij een horend persoon. Maar zodra je bij iemand die na bijv. 3 jaar niet meer kan horen zou implanteren, moeten zij opnieuw leren de linkjes te leggen van wat ze horen. Deze client vond het lastig om te zien dat de piepjes die hij hoorde eigenlijk de signalen zijn die de hersenen nog niet helemaal goed kan omzetten in geluiden. Om je gehoor te trainen moet je de goede frequentie vinden, je gehoorzenuw kan namelijk wennen aan een bepaalde frequentie van geluid waardoor je ook dat geluid zachter gaat horen. De frequentie wordt dan verhoogd totdat dit niet meer gebeurt, dit is bij elk oor anders. Deze frequentie heb je dan maximaal drie jaar en dan moet je opnieuw naar een nieuwe frequentie.

Bij deze client was het heel erg zoeken naar een middenweg. Want deze client accepteerde niet dat de frequentie hoog was, dit irriteerde hem, maar tegelijk wilde de audioloog niet dat de frequentie te laag was. Want als de frequentie te laag is leer je niet de piepjes te koppelen aan geluiden. Uiteindelijk was de oplossing om het ruis zachter te zetten. De ruis die hij ervaarde kon hij niet onderscheiden van de hardere belangrijkere geluiden. Waardoor het heel erg druk en vermoeiend voor hem was. Maar door de ruis zachter te zetten konden de tonen harder waardoor hij wel aan de meeste geluiden kon gaan wennen en de ruis kwam dan later. Dit zorgde ervoor dat de client het ook als rustiger ervaarde. Maar alsnog merkte je aan hem dat hij teleurgesteld was, meer door het feit dat het hem duidelijk werd dat er altijd rekening met hem gehouden zal moeten worden.

7.3 Appendix C

Logboek

Datum	Activiteit	Reflectie (wat heeft dit opgeleverd; welke actiepunten komen hieruit voort; welke vragen roept dit op)
05-04-2022	3 mindmaps gemaakt	Bij mij riep dit totale chaos op. Het gaf me veel ideeën
19-04-2022	Sjoukje gemaaild	Dit bracht me verder met het pad van mijn vage idee om iets met gehoor te gaan doen
20-04-2022	Eerste afspraak Ceus	Hier kwam het eerste idee van een onderzoeksvraag
25-04-2022	Eerste mail Anne	Hier kwam uiteindelijk een afspraak uit
25-05-2022	Eerste afspraak Anne	Hier kwam uit dat ik naar een ci team moet gaan. plus hier kwam uit dat ik een onderwerp heb gekozen waar nog weinig onderzoek naar gedaan is
23-06-2022	Belafsprak ietske	Hier kwam uit dat ik waarschijnlijk stage kan gaan lopen. plus meer informatie

27-06-2022	Tweede keer afspraak Ceus	Vooral praten over wat ik heb bereikt en wat de volgende stappen zijn
4-08-2022	Begonnen met plan van aanpak	Dit zorgde ervoor dat ik niet helemaal wist wat er in moest en ik merkte dat ik nog veel moet doen
30-08-2022	Mail naar Ietske, Hinke gestuurd	Hier heb ik een aantal vragen gesteld zodat ik meer info zou krijgen en hopelijk praktisch kan zien
1-09-2022	Reactie Ietske	Minpunt: niet per se patiënten stage Pluspunt gesprekken met audioloog, revalidatie therapeut en medisch psycholoog Pluspunt misschien en omweg naar toch inzitten bij een afspraak van een patiënt
3-10-2022	Mail naar Ietske	Vragen wanneer ik mee kan lopen qua gesprekken
4-10-2022	Reactie Ietske	Nog geen duidelijk antwoord
27-10-2022	Schrijven	Begonnen met schrijven aan verslag, ging niet heel soepel. had moeite met mijn ideeën op papier te krijgen.
2-11-2022	Reactie Ietske	Afspraak gemaakt om mee te lopen. zal 16 nov zijn
08-11-2022	Schrijven	Heb een volledig opzet af, weet nu hoe en wat ik wil verwerken en met welke reden. En een tweede betere poging gedaan voor probleemstelling. Weet nu dat ik een combinatie moet maken tussen een formele stem en mijn eigen.
16-11-2022	CI team	Een dag naar het CI team, waardoor ik veel informatie kreeg over een deel van mn onderwerp
21-11-2022	Matthijs Wubbolts	In contact gebracht met Matthijs Wubbolt. Een dove man die zonder CI in de horende maatschappij functioneert.
12-12-2022	Schrijven	Opnieuw een stuk geschreven. Begint vorm aan te komen.
20-12-2022	Schrijven	Opnieuw een stuk geschreven. Had moeite met uit mijn woorden komen en wist niet precies op welke manier ik de informatie over wilde laten komen
21-12-2022	Scholen	Dove scholen mailen met betrekking tot een enquête.
4-01-2023	Contact Matthijs	Voorstellen.
09-01-2023	Contact Matthijs	Proberen een datum te vinden
16-01-2023	Schrijven	
22-01-2023	Contact Matthijs	Deels al vragen aan hem gesteld over het onderwerp.
06-02-2023	Schrijven	Dit keer kreeg ik veel op papier.
22-02-2023	Interview Matthijs	Speciaal omdat er ook een tolk bij zat. Veel informatie gekregen vanuit het dove perspectief. Door dit gesprek meer motivatie gekregen om verder te schrijven.
28-02-2023	Schrijven	Meters gemaakt
01-03-2023	Schrijven	Meters gemaakt
02-03-2023	Schrijven	Meters gemaakt
15-03-2023	Gesprek Akker	Mr. Van den Akker, om advies gevraagd betreffende structuur en hoe alles in een logische volgorde kan. Hier kwam uit dat mijn hoofdstukken in een andere volgorde moest en er informatie miste. En dat de conclusie op een andere manier weergegeven kon worden

18-03-2023	Opmaak	Bezig geweest met bronnenlijst en beter refereren. Opmaak ook beter gemaakt.
19-03-2023	Schrijven	Conclusie schrijven, laatste hoofdstuk en nawoord
20-03-2023	Inleveren verslag	Nog snel naar de kopieshop om mijn verslag op te halen en vervolgens inleveren.

